

Cultura i Espectacles

Un llibre il·lustrat alerta del perill d'extinció de moltes espècies animals

Dues obres de Joana Santamans, un unicorn i un bec d'esclop
■ NÓRDICA

‘Animals invisibles. Mite, vida i extinció’ és un llibre en format de luxe escrit per Gabi Martínez i Jordi Serrallonga, profusament il·lustrat per Joana Santamans

Bestialment... bonic

Lluís Lloret
BARCELONA

Hi ha diverses maneres de fer-nos prendre consciència dels perills que representa per a la natura la vida que portem la majoria d'humans. Una és a través de la bellesa, l'amenitat i la intel·ligència emocional, com podem comprovar a *Animals invisibles. Mite, vida i extinció*, un llibre en format de luxe publicat per Nórdica Libros i Capitán Swing, amb text unificat de Gabi Martínez i Jordi Serrallonga, il·lustracions de Joana Santamans, pròleg de Viggo Mortensen i traducció d'Oriol Sánchez Vaqué.

L'obra és la narració en píndoles de les explora-

cions per tot del món dels dos autors per localitzar animals invisibles, tant del món imaginari –unicorn, ieti, kraken...– com del real: tritó del Montseny, mamut llanut, llop, binobo, kiwi, dodo... Fins a 51 animals que costa de veure en el seu hàbitat –quan encara en tenen, perquè alguns estan extingits o en perill– que l'artista Joana Santamans fa visibles i bells.

Tot plegat, per fer-nos reflexionar sobre la memòria, el futur i les possibilitats de creure en allò que no veiem, però que hi és. O podria ser-hi.

L'escriptor, viatger i activista Gabi Martínez (Barcelona, 1971) i l'arqueòleg, naturalista, ex-

plorador i divulgador Jordi Serrallonga (Barcelona, 1969) ofereixen una seixantena de textos breus amb dades acadèmiques relacionades amb les ciències naturals, amb un fons literari i una amenitat impecables. Un dels atractius són les moltes, moltíssimes anècdotes i curiositats del món natural, en molts casos fruit de l'experiència personal durant els viatges, que semblen extretes de llibres d'aventures de Verne, Salgari, Stevenson, London...

Un projecte així, amb tants autors i la qualitat de paper amb què està editat, exigia un mecenes que, de manera coherent, va demanar ser *invisible*. “Vaig conèixer el mecenes en

una de les expedicions de recerca d'un dels animals invisibles, i li va fascinar que, malgrat no trobar-lo, el resultat de l'expedició científica fos un èxit. Per què? Perquè va comprovar que el més important no era veure'l, sinó el privilegi de gaudir de les històries que ens explicava la

“Hem potenciat uns textos amb un component esmunyedís, molt orgànic i flexible”

tradició oral de la gent local”, comenta Serrallonga. “Li vaig explicar que, amb l'amic Gabi, havíem acumulat dades de desenes d'animals invisibles per arreu del planeta. «Això ho ha de conèixer el món!», va dir. Però tots dos feia anys que picàvem pedra, trucant a moltes portes i rebent moltes decepcions”, hi afegeix.

Aleshores, “igual que quan l'arqueòleg Howard Carter va conèixer el seu mecenes, Lord Carnarvon, i junts van fer realitat el somni de trobar la tomba de Tutankamon”, el filantrop entusiasta va decidir finançar el projecte.

I com va anar l'aportació d'un famós com Mortensen? “En Viggo forma

part d'aquest *Projecte Animals Invisibles* de ple dret. La història ve de lluny, de fa set anys, quan un exalumne meu, Raffel Plana, em va ensenyar un llibre meravellós: *Hijos de la selva*, publicat per l'editorial de Mortensen, Perceval Press. M'hi vaig interessar i vam començar una relació epistolar”, continua Serrallonga.

Finalment, es van conèixer a Barcelona. A l'actor l'apassionen els exploradors, els científics i la natura. I li van proposar escriure el pròleg. “Sempre modest, ens va respondre que no és científic ni expert en el tema, però, en realitat, és una mena de Leonardo da Vinci: viatger, actor, director, es-

L'APUNT

Rafael Moneo, Lleó d'Or de Venècia

Maria Palau

Rafael Moneo rebrà el Lleó d'Or de la Biennal d'Arquitectura de Venècia pel fet de ser "un dels creadors més transformadors de la seva generació", segons el comissari del festival, Hashim Sarkis. L'arquitecte navarrès, de 83 anys, recollirà el guardó el 22 de maig, coincidint amb l'obertura de la 17a edició de la mostra, que no es va poder celebrar l'any passat per la pandè-

mia. Moneo, que el 1996 va ser el primer arquitecte de l'Estat que va guanyar el premi Pritzker (els segons, i de moment últims, van ser els olotins RCR), és, sens dubte, un dels grans, sobretot perquè mai ha caigut en el parany de l'espectacularitat arquitectònica que tant mal ha fet a aquesta disciplina en què bellesa i funcionalitat no es podien entendre per separat.

criptor, poeta, músic, pintor, fotògraf, editor..."

Gabi Martínez comenta com van fer la tria de 51 animals. "Té molt a veure amb els llocs que hem visitat el Jordi i jo. Algun dels animals no l'hem anat a buscar expressament, potser, però sí que ja estava en la història d'alguns dels animals que sí que vam anar a buscar. Per tant, hi ha hagut una qüestió de proximitat física clara. Com que el Jordi i jo hem viatjat força, però cadascú per geografies diferents, teníem un mapa del món força ben repartit", detalla Martínez.

"No volíem un llibre massa voluminós, per la nostra part creativa, perquè no preteníem un llibre enciclopèdic. A més, hem volgut deixar una porta oberta perquè, no només nosaltres, sinó tot-hom que ho vulgui, faci una recerca d'animals invisibles", hi afegeix.

Després d'aquests 51 d'inicials, el projecte continua obert. "Treballem amb altres línies, més educatives, amb animacions i, també, alguna cosa de marxandatge, amb samarretes i gorres."

Treballar a quatre mans no sol ser senzill i aconseguir un to interessant sense ser allionador, equilibrar els continguts i ritmes, ho complica més. "Hem mantingut una llibertat per poder atacar els textos, tant el Jordi com jo, des de qualsevol punt de vista. No hem estat metòdics, per evitar que quan el lector entrés en el text sabés què es trobaria. Per això hem potenciat uns textos amb un component esmunyedís, que pensem que els fa més atractius. Una manera de treballar molt orgànica i flexible", exposa Martínez.

Un pes molt important de l'obra són les pintures dels animals amb què està il·lustrat, de Joana Santamans. "Coneixíem els seus llibres i ens agradava molt la seva feina. Vam coincidir en un festival Literatura i, per la idea que teníem de projecte, ens interessava, perquè no fa el retrat d'un animal i prou, hi aporta alguna cosa més íntima que atorga personalitat a cada obra. Volíem això, que fos realista, però que també afavorís imaginar coses més enllà", afirma Martínez. I Santamans, que també és una

amant i defensora de la flora i la fauna, com ha demostrat en els seus espectaculars volums de *Vida*, va acceptar. "Li va encantar el projecte. Vam tenir sintonia i tot va ser molt fàcil", conclou Martínez.

Com en el cas de Martínez i Serrallonga, el que explica Joana Santamans és interessant, extens i amb molta implicació emocional, tot i que aquí només en podem sintetitzar

algunes coses. Per exemple, amb què treballa. "Aquarel·les i, a sobre, oli. Tot damunt paper. És una tècnica que vaig descobrir fent els llibres de *Vida*. De l'aquarel·la en trec la fluïdesa, l'espontaneïtat i la transparència, i amb l'oli intensifico colors. Amb l'oli pots jugar molt amb els cromatismes i la textura." També utilitza llapis, acrílic, pastel, pintura metal·litzada...

Els originals, que està previst que s'exposin, són de 50 x 40 centímetres, un format més petit del que sol fer. "Em sento molt in-

"És un llibre poètic i bonic, però amb un component fort de denúncia", diu Santamans

còmoda amb mides petites, i per això sempre treballa en formats grans. Com a mínim, 120 x 120 centímetres", detalla l'artista, que va dedicar entre cinc i quinze hores a cada animal; en total, uns set mesos de feina. No tenia calendari, "els dies comptaven per animal fet".

És dissenyadora gràfica de formació i controla tota mena de tècniques, però prefereix fer les obres artesanalment. "M'agrada recuperar l'ofici de pintor. Soc molt més feliç quan utilitzo els pinzells que la pantalla de l'ordinador. I m'agrada molt observar, perquè, al final, el fet de pintar és com ser un canal, un viatge a través de formes, color, llum, composició... M'agrada recrear-me en la pinzellada i que puguis trobar una obra abstracta dins d'una obra realista", defineix.

Santamans, com els seus companys de projecte, està molt implicada en la preservació del medi natural. "És un llibre poètic i bonic, però amb un component fort de denúncia", concreta l'artista. ■

Crònica

'Sant Miquel vencent el dimoni' i 'L'àngel', de Gregorio Iglesias ■ ORIOL DURAN

Diàlegs artístics

Maria Palau

Les obres d'art, com les persones, s'atreuen o es repel·leixen quan es tenen a la vora. Si hi ha bona química entre elles passa el mateix que en les relacions humanes: que s'enriqueixen mútuament. El Museu Frederic Marès i l'associació Galeries d'Art de Catalunya han impulsat el projecte de correspondències artístiques *Convidats i amfitrions* (fins al 20 de juny), a cura de la periodista i crítica d'art Montse Frisach. El museu hi ha posat el lloc i les seves col·leccions històriques i l'entitat galerística, tres peces modernes i contemporànies dels fons dels seus associats.

"El diàleg és transversal i intemporal", sosté Frisach. Oceans de temps separen el primer maridatge que el visitant es troba només d'entrar al museu. L'amfitrió és el cap d'August, del segle I dC, una peça molt singular perquè és l'únic retrat del primer emperador de Roma que s'ha trobat a Catalunya, a Tàrraco. I el convidat, el quadre *Enric Clarasó al seu taller* (1889), de Santiago Rusiñol. La comissària anima a parar atenció al prestatge que hi ha al costat de la finestra de l'estudi de l'escultor. Hi reposa el guix d'un tors que al·ludeix a la famosa estàtua del déu fluvial llissos del Partenó d'Atenes, de més de 2.500 anys d'antiguitat. I això ens recorda que els artistes sempre s'han emmirallat en el passat. I que col·leccionar és una forma de retenir-lo. Rusiñol en fou. Marès, també.

La pintura pertany al galerista barceloní Gabriel Pinós (Gothsland), que recentment ha descobert la localització exacta del primer Cau Ferrat. Abans que s'ubiqués a Sitges, el temple dels modernistes va tenir la seu al carrer Muntaner, 38 (actual 24), just on veiem Clarasó treballant les seves obres.

Frisach ha fet una immersió en centenars d'obres d'art cercant-ne connexions insospitades. El més còmode i fàcil hauria estat triar les estel·lars, però ha volgut donar també una oportunitat a peces que en un museu tan bigarrat com és el Marès passen desapercebudes. És el cas de *Sant Miquel vencent el dimoni*, una talla policromada renaixentista que simbolitza el triomf de l'Església Catòlica contra l'heretgia protestant. El suposat bé que venç el suposat mal. Un missatge allionador que una pintura contemporània contrasta amb una idea més complexa i lluminosament empàtica del significat de la vida i de la mort: *L'àngel*, de Gregorio Iglesias, cedit per la galeria Espai Cavallers de Lleida, amb la imatge d'un ser pietós que fa de mediador en els crepuscles humans.

A la Sala Femenina del Marès s'hi ha infiltrat una tercera presència intrusa que importuna el plàcid món ornamental de les burgeses, integrat per ventalls, guants, bosses i diademes. És el retrat d'una noia indígena filipina, de l'ètnia isneg, coetània a les dones benestants d'Occident del tombant del segle XIX. Procedeix de Pigment Gallery, de Barcelona, i és de Marta Fàbregas, una artista que treballa a partir de fotografies antigues de dones que han sofert algun tipus d'opressió, en aquest cas la colonització, i amb una tècnica molt laboriosa aconsegueix dignificar-les.

Convidats i amfitrions es complementa amb diverses activitats per reflexionar sobre aquestes reciprocitats artístiques. La més immediata serà un debat, el 12 de maig, entre Glòria Bosch, exdirectora de la Fundació Vila Casas, i Joan Yegüas, cap de l'àrea de Renaixement i barroc del MNAC. Com a colofó de la proposta, el 18 de juny es farà un debat amb antiquaris, col·leccionistes i galeristes.